

nah, in to tem grozovitnejše, ker si domišljujejo biti izvoljenci za to, da svet očistijo islama (turške vere). V imenovanih štirih letih vendar zberó Sančarovi emiri ostanke velike vojske in svojega gospoda in deželo rešijo iz sovražnikove oblasti. Maščevati se misli zdaj Sančar zavolj tolike sramote, ki so mu jo napravili Oguzi; al ni mu bilo dano, kajti leta 1156. ga pobere smrt in mu tako uniči vse naklepe njegove.

Po Sančarovi smrti je bilo kmalu konec vse moči selčuske. Nesloga in prepiri med emiri so kraljestvo v kratkem času tako globoko pogreznili in v nič spravili, da že čez 40 let po Sančarovi smrti mine v Perzii oblast selčuskih vladarjev. Zadnji vladar, ki je imel še naslov sultana, umre leta 1195. Veči del dežele, ki je bila pod vladjo selčusko, dobí sultan kovarezmijski, ki pa si podvrže tudi skor vso Sirijo in velik del male Azije, dokler si pozneje ne prisvoje Mongoli Kovarezmije, cele Perzije, Sirije in male Azije.

Ozrimo se zdaj še malo na mlajšo selčusko vejo.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Slovansko slovstvo.

* „*Zakonska sol*“ — tako se zove kratkočasna igra, ki jo je izurjeni prestavljavec gledališčinih iger gosp. dr. Matija Prelog po nemški poslovenil in na svetlo dal. Ker igro vršijo samo tri osebe in je prizorišče celó prosto, bode dobro došla čitalnicam, ktere občinstvo svoje radi kratkočasijo s šaloigrami. Cena ji je le 15 soldov; v Ljubljani jo prodaja knjigar J. Lercher.

* *Prijatelj pučki* — tako se zove hrvaški časnik, ki ga bode v Varaždinu na svetlo dajal gosp. Bartol Francelj, učitelj na realki, s tem glavnim namenom, da med ljudstvo (puk) širi omiko na vse strani, razun politike. V razglasu svojem piše gosp. izdatelj med drugim to-le: „Skoro vsi evropski narodi nastavljaju školsku obuku svojega puka shodnimi knjigami i listovi, jer bez toga veoma malo koriste učione. Usudjujem se napomenuti u tom obziru bratju Slovence, koji imaju liepih pučkih knjigah, što ih stvara slavno društvo sv. Mohora i četiri pučka lista. Uprav ovimi sredstvi napredovao je slovenski puk u novo doba vrlo dobro, premda mu bijahu (pa su mu mnogo još sada) pučke škole tudjom zlobom do zla boga nevaljane, premda je čamio do tisuć godinah pod protunarodnom birokracijom, te se je još nedavno mislilo, da ga više neima. Sve to sklonulo je podpisanoga uz obrečenu pomoć vrstnih prijateljah izdavati tjednik, koj će se zvati „*Prijatelj pučki*.“ — List će se izdavati u Varaždinu svakoga četvrtka na pol arka, a uz-anj će češće izlaziti oglasnik kano prilog. Ciena je „*Prijatelju*“ na pol godine, to je, od početka ožujka do konca kolovoza: Poštom i nošenjem u kuću 1 for. 50 novč. Predplaću prima samo na pol godine podpisani urednik, te moli slavne rodoljube, da mu ju šalju do početka ožujka.

Slovenska (slovaška) Matica.

Matica slovenska v Banjski Bistrici v Slovaki je poslala Matici naši zopet tri lepe knjige, ktere nam očitno kažejo, kako krepko napreduje na veliko korist svojemu narodu.

Mislimo, da bode našim bralcem po godu, ako pri tej priliki na kratko omenimo najvažnejših stvari iz zgodovine tega društva. Leta 1861. so sprožili slovaški rodoljubi na velikem narodnem zboru v sv. Martinu

blagonosno misel, po zgledu drugih slovanskih Matic osnovati društvo v povzdigo dotlej zanemarjenega slovstva in narodnega izobraženja.

Djansko pa je pričela Matica slovenska svojo delavnost 1863. za Slovane jako pomenljivega leta, kajti praznovaje god slovanskih blagovestnikov so obhajali Slovaki prvi veliki zbor slovenske Matice v Turčijanskem sv. Martinu.

Čez 5000 navdušenih rodoljubov vsakega stanu in razne starosti se je vdeležilo pod prvomestnikom preuzvišenim škofom Štefanom Mojzes-om prvega občnega zbora. Ko je Njih Veličanstvo blagovolilo potrditi pravila in velikodušno darovati društvu 1000 gold., odpravila je Matica posebno poslanstvo na Dunaj, naj se v imenu vsega naroda zahvali presvetlemu daritelju.

Da število udov dan na dan raste in se doneski prav obilo stekajo, kažejo nam računi matičinih dohodkov. Koj prvega leta imela je Matica skupne vplačane glavnine 37.875 gold. 2 kr. a. v. (in 56.188 gold. 4 kr. zagotovljene); leta 1865. je naznanil blagajnik tretjemu občnemu zboru, da znaša vplačana glavina 55.579 gold. 64 kr.; leta 1866. se je Matičin imetek pomnožil po blagajnikovem sporočilu pri četrtem občnem zboru do 57.682 gold. 84 kr.

Posebno omeniti je dar blagodušnega gosp. J. N. Petiana, fararja (župnika) v Turopoli na Slovaškem, ki je v oporoki poklonil Matici 9000 gold., in tega, da slovenska Matica podpira po svojih pravilih tudi pridne pa uboge dijake raznih fakultet.

Matica slovenska ima tedaj že toliko dohodkov, da more popolnoma vstrezati društvenemu namenu in razvijati vsestransko delavnost.

Da se narodna zavest zbuja in razširja med prostim ljudstvom, zato je dal odbor na matičine stroške natisniti krasna ogovora gos. predsednika Štef. Moysesa pri II. in III. občnem zboru v 10.000 iztiskih, ki so se po sklepu občnega zbora zastonj razdelili med ljudstvo.

Izvrstni spis prevzvišenega škofa Moysesa v kalendarji za leto 1866. „*Myšlenky o zahradnictve vobec a o šteparstve obzvláste*“ (misli o vrtnarstvu sploh in o sadjereji posebej) je prišel na Matičine stroške še tudi v posebnem natisku (5000 iztiskov) na svetlo, in se je razdelil med narod.

V veliko korist Matici slovenski bila je prostemu ljudstvu primerna razprava: „*Rozhovory o Matici slovenskej*“, ki se je tudi v obilnem številu razposlala po deželi. Gospod farar na svojem vrtu jedrno razlaga sedoma Načinskemu in Cudzoňu prevažen in občekoristen namen slovenske Matice, dokazuje jima, da morajo tudi prosti kmetje djansko pokazati ljubezen do svojega naroda in pristopiti kot udje k slovenski Matici. Razun že omenjenih prstonarodnih knjig je dala slovenska Matica še te-le na svetlo:

Letopis Matice slovenskej ročnik I. 1864., ročnik II. 1865., ročnik III. 1866. Letopisi obsegajo pravila, sporočila o matičini delavnosti, najvažnejše stvari iz vseh odborovih sej, sklepe občnega zbora, natančno statistiko udov itd.

Slovenská čítanka pre nižšie gymnásia sestavil E. Černý diel I. 1864. in II. 1865. *) — Obe knjigi je potrdilo kr. ogersko namestništvo z odpisom od 13. novembra 1864. pod štev. 90.335 in 12. decembra 1865 štev. 94.771 za šolski berili (čitanki).

Narodní Kalendár (koledar) ročnik I. za leto 1866. in ročnik II. za leto 1867.

Počtoveda čili Arithmetika pre I. II. a III. gymn. triedu (razred), pre nižšie reálky i obcný život, složil

*) Del II. je vse hvale vredno berilo. Brž ko dobí Matica tudi I. del, razodenemo obširneje svoje misli o teh izvrstnih knjigah. Pis.

M. Čulen. 1866. Knjiga je osnovana in izdelana po Fr. Močnikovej, ktera je potrjena in se največ rabi na avstrijskih gimnazijah.

Skladba jazyka slovenského, složil M. Hattala 1865. Tudi od visoke vlade potrjena za šolsko rabo.

Slovan mlvou a literaturon, složil J. Kovalik. 1865.

Za leto 1866/7 dobijo udje: a) *Letopis Matice slovenske*; b) *Kalendár za leto 1868*; c) *Pamätnik ku tristoročne oslave Mikuláša Šubića Zrinskeho*. (Matica slovenska se je 11. septembra preteklega leta slavno vdeležila 300letne svečanosti Mikuláša Zrinskega v sv. Martinu in po posebnih poslancih tudi v Zagrebu.

Vrh tega je razpisala Matica slovenska darila na te-le knjige: *Slovensko - madarsko - nemecky Slovník*. (Redakcija se je izročila marljivemu E. Černemu.) — *Vybor z literatury slovenske*, jakožto Čitanky pre viššie gymnásia. — *Životopis Lj. Štúra*. — *Dramatické prace (dela)*.

Dopisi.

V Buda-Peštu 15. svečana. V. B. — Velike priprave se delajo na poslavljenje dneva, kadar bode ogersko ministerstvo po dunajski vladi oklicano, in to se ima, kakor pravijo, jutri zgoditi. Sploh je tukaj tudi govornica, da je političnim, sodniškim in vsem drugim deželnim gosposkam ukazano, naj bodo pripravljene, da se uradna opravila brez opovére morejo ogerskim ministrom izročiti. — Iz tega vidite, da je Magjarom obveljalo, dunajsko vlado popolnoma nadvladati; oni niso v nobeni reči ne pičice odjenjali, in dunajska vlada jim vse dovoljuje, kar koli zahtevajo. Magjari so kaj čudni svetniki; o političnih zadevah družih držav imajo vedno „liberalizem“ na jeziku, o političnih pravicah avstrijskih Slovanov in Rumunov pa nečejo nič slišati, še tega ne trpé, da bi Slovani in Rumuni o prospešnosti dvalizma za avstrijsko državo svoje misli v državnem zboru na Dunaji izrekli! — Ne vem, ali je še kateri Košutovih ministrov v prognanstvu ali ne, ker Klauzal, Pulskey, Horvat so se že domú vrnili. — Kaj bode iz vsega tega, sam Bog vé. Bati se je zeló, da to, kar se danes sprava imenuje, utegne biti kvas razpóra.

Iz Celovca. — V deželinem zboru sedijo: 2 grofa, 2 barona, 4 župani, 4 advokati in notarji, 3 cesarski uradniki, 5 privatnih uradnikov, 9 fabrikantov, 9 posestnikov, 5 trgovcev, 1 apotekar, 1 lutrišk fajmošter pa 1 inženir — od konca do kraja vsi Nemci; tedaj je 120.000 koroških Slovencev brez zastopnika! Pa kaj hočejo Slovenci zastopnikov imeti — kričé nemškutarski zastavniki — naj so zadovoljni, da plačujejo davke!

Iz Gradca 17. febr. 17. — Ravnokar so došli iz juga prihodnji brambovci štajarskih Slovencev, naši poslanci. Sprejelo jih je na kolodvoru mnogo tukaj bivaajočih bratov s srčnim klicom in pozdravom: Živili! Veselje navdajalo nam je srca, vidivši namesti poprejšnjih dveh zvestih zastopnikov narodnih pravic, jih zdaj štirikrat več. Kaj bodo zdaj rekli nasprotniki, ki so imenovali poprej Hermana in Razlaga — „sanjača“, in „usurpatorja“, katerih misli narod ne trdi? Bodo li zdaj spolnili naše pravične tirjatve? Upanja imamo malo. — Žalostne novice nam dohajajo iz slovenskega Štajarskega zastran volitev v okrajna zastopništva. Skoraj povsod so nesrečne, in že kričijo sovražniki našega naroda: „Glejte glejte, v koga vaši kmetje stavijo več zaupanje!“ Zares se pri teh volitvah kaže jasno, na koga se opira pri Slovencih ona četa, ki vkljub ravnopravnosti hoče narod držati v gospodstvu nemštva. Menim župane, kateri par besedi lomijo nemški, pa

se zato dajo voditi od kulturonoscev za nos. Da bi pač naše srenje spoznale, da še nikakor ni dober župan, kdor zná kaj nemški, ampak le ta je, kdor je prebrisane glave in poštenega srca, bodi si tudi trd Slovenec. Gospóska se ustavno mora ravnati po kmetovem jeziku, pa ne kmetje po gospóskinem. — Beseda s plesom, katero je 13. t. m. napravila tukaj slovenska mladež, bila je prav lepa in vesela, mnogo se je je udeleževalo posebno mladega sveta obojega spóla.

Dostavek. Sliši se, da naš zbor namerava ovreči volitve dr. Dominkuš-a in Vošnjak-a. Ako se to zgodi, rojaki, saj veste svojo dolžnost: enoglasno izvolite pri novi volitvi sopet Dominkuša in Vošnjaka!

Iz Štajarskega. — Trg Mozirje na Štajarskem je za častnega tržana izvolil Alojzija Pesariča, in to prav zarad njegovega govora, s katerim se je meščanom in tržanom priporočal za deželnega poslanca. To bodi vrlemu narodnjaku častno zadovoljstvo za neolikano vedenje celjskih protivnikov 28. januarja.

Iz Istre 14. sveč. — O dveh dopisih iz Istre v 6. listu letošnjih „Novic“ imam nekaj opaziti: K dopisu iz Materije o „zadovoljnosti“ dopisnikovi in sreči naroda, da mu je v pomanjkanji sposobnega narodnjaka sopet tujec zastopnik v porečkem zboru, molčim, ker sem prepričan, da je zadovoljnost le satirična, — al zavoljo šol sledeče opazim: Istina je, da gosp. c. k. namestnik tržaški marljivo za šolo skrbi in da postopa v tem obziru po visoki odloki c. kr. ministerstva, po kateri se kolikor mogoče šole s civilnimi učitelji namestiti imajo. V ta dokaz vam dam en sam izgled te vrste šole na znanje: V B..... je bila že več let šola kaplanu izročena, in ta je za svoj trud leto in dan 60 gold. od cerkve dobival. Kjer je pa nastalo v naši škofii pomanjkanje duhovnov, in tudi tukaj ni bilo kaplana, je c. kr. ministerstvo za civilnega učitelja odredilo iz šolskega zavoda 105 gld. 50 kr.; 94 gld. 50 kr. je pa ukazala prečastita škofija iz cerkvene peneznice plačati, tako, da ima skupaj 200 gold. na leto. Od občine ima nekaj malega za stanovanje, drva in pavšal prejemati; al za te dohodke se mora močno priklanjati starešinom. — Na tako plačo bil je leta 1855. poslan mlad učitelj; al ker je težko izhajal in marsikrat lačen bil, zato si je koj preč pomagal, in res je le 7 mesecev in 20 dni ondi šoloval. Kdo ima sedaj prevzeti šolo? Plovan (fajmošter) je bil za to naprošen. Ta kakor izkušen večleten učitelj se je vrlo obnašal in od 25. novembra 1865. do 31. decembra 1866. šolo oskrboval. — No sopet pride mlad učitelj F. G., na videz izobražen mladeneč; al narodovega jezika ne zná, plačica mu je premala, ljudstvo ž njim ni zadovoljno, on žalosten, in komaj komaj čaka, da bi bil rešen tega mesta — sam izpové, da je samo zavoljo vojaščine to službico nastopil — nikakor ne more tukaj ne pol leta šolvati. Kaj pa po tem? Sopet plovana v šolstvo vprežejo — dokler spet kak revček pred vojaštvom tukaj zavetja ne išče itd. — Kako tedaj tako osnovana šola napredovati more, lahko vsakdo razume. In kdo bode kmetu zameril, ako svojega otroka ne pošlje v šolo (zmutnje) vremena gubit? — Drugi dopis iz Kastva je marsikoga močno razveselil. Iz srca čestitam vrlim Kastavcem zavoljo napredka. Naj bi nova čitalnica blagovolila razglasiti svoj program in zabave (veselice), da se tudi daljni sosedje Liburnije pridruže, in se kadkad narodsko razveseleč okrepi duh slovanski! Kar pa se tiče dopisov c. k. uradnije okrajne v narodovem jeziku, nismo tukaj tako srečni kakor Kastavci, barem meni slovansko pišočemu se ne odgovori ne privatno ne službeno v narodnem jeziku.

Iz Materije na Primorskem 17. sveč. — Ker je dopisnika v 5. listu očitno vodilo posebno prijateljstvo